

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η 7η Συνάντηση Ελληνόφωνων Μεταφρασεολόγων που διοργανώθηκε διαδικτυακά από τον Τομέα Μετάφρασης του Τμήματος Γαλλικής Γλώσσας και Φιλολογίας του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης σε συνεργασία με την Ελληνική Εταιρεία Μεταφρασεολογίας στις 27, 28 και 29 Μαΐου 2020 κατάφερε να συγκεντρώσει για μία ακόμη φορά το ενδιαφέρον της μεταφρασεολογικής κοινότητας, λειτουργώντας ως τόπος γόνιμων συγκλίσεων και αντιπαραθέσεων και προάγοντας τον επιστημονικό διάλογο στην ελληνική γλώσσα.

Οι Συναντήσεις Ελληνόφωνων Μεταφρασεολόγων ξεκίνησαν το 2006, απαντώντας στο αίτημα καταγραφής και ανάδειξης της μεταφρασεολογικής σκέψης στον ελληνόφωνο χώρο καθώς και στην ανάγκη παγίωσης και τυποποίησης της ελληνικής ορολογίας στον κλάδο. Έκτοτε, διοργανώνονται σε τακτά χρονικά διαστήματα, καταφέροντας σε μεγάλο βαθμό να αποτελέσουν σημείο αναφοράς και βήμα για νέους ερευνητές, μέλη της ακαδημαϊκής κοινότητας που εκπροσωπούν το σύνολο σχεδόν των πανεπιστημιακών ιδρυμάτων της χώρας, πανεπιστημιακούς από το εξωτερικό καθώς και επαγγελματίες μεταφραστές με πολυετή παρουσία στον χώρο. Ζητούμενο στις συναντήσεις των ελληνόφωνων μεταφρασεολόγων παραμένει η σύνδεση του μεταφραστικού ενεργήματος με τις θεωρητικές αναζητήσεις. Καθώς οι συγκεκριμένες εισηγήσεις αποτυπώνουν σχηματικά τις ποικίλες, και ενίοτε αντικρουόμενες, εκφάνσεις της μεταφρασεολογικής σκέψης, καταδεικνύεται η αμφίδρομη σχέση που υπάρχει μεταξύ θεωρίας και πράξης.

Τα δώδεκα άρθρα που επιλέχθηκαν για τον παρόντα Ηλεκτρονικό Τόμο των Πρακτικών, κατόπιν κρίσεως από εξωτερικούς κριτές (διαδικασία peer review – διπλή τυφλή αξιολόγηση), επιδιώκουν να αποτυπώσουν τη δυναμικότητα αυτού του επιστημονικού πεδίου και τις ποικίλες και διαφορετικές όψεις του, όπως είναι η νομική μετάφραση, η διερμηνεία, η διδακτική της μετάφρασης, η σημειωτική της μετάφρασης, η λογοτεχνική μετάφραση, η συνεργατική μετάφραση, η ορολογία, το επάγγελμα του μεταφραστή.¹ Θα πρέπει να επισημανθεί ότι η εκδοτική επιμέλεια αφορά τη μορφοποίηση και παρουσίαση των κειμένων, ενώ για το περιεχόμενο και τις γλωσσικές επιλογές την ευθύνη φέρουν αποκλειστικά οι συγγραφείς.

Πιο αναλυτικά, ο συγκεκριμένος ηλεκτρονικός τόμος περιλαμβάνει με αλφαβητική σειρά τις ακόλουθες εισηγήσεις:

Το πρώτο κατά σειρά άρθρο προέρχεται από τους **Χρίστο Βασιλειάδη, Ρομίνα Κηπουρίδου, Στέλλα Μπαϊμάκη, Παναγιώτη Ξουπλίδη και Θανάση Ράπη** και πραγματεύεται το εγχείρημα της ομαδοσυνεργατικής μεταφραστικής διαδικασίας. Οι συγγραφείς εξιστορούν και παρουσιάζουν αναλυτικά τη μεταφραστική περιπέτεια που οδήγησε στην παραγωγή μιας συλλογικής λογοτεχνικής μετάφρασης από τα ισπανικά στα ελληνικά με κείμενο αφετηρίας το έργο της μεξικανής συγγραφέως Cecilia Eudave,

¹ Κάποιες εργασίες που παρουσιάστηκαν στην 7^η Συνάντηση Ελληνόφωνων Μεταφρασεολόγων έχουν δημοσιευτεί στο 12^ο Τεύχος του Περιοδικού Syn-thèses με τίτλο *Νέες τάσεις στη μεταφρασεολογία: το ελληνικό παράδειγμα*, σε επιμέλεια Ν. Χαραλαμπίδου & Ε. Κουρδή, (2021) [Syn-Thèses \(auth.gr\)](https://syn-theses.auth.gr).

Microcolapsos και την έκδοση του βιβλίου στα ελληνικά (Σεσίλια Εουδάβε, *Μικροκαταρρεύσεις*, εκδόσεις Οκτάνα). Όπως διαπιστώνουμε η ομαδική μετάφραση εξελίχθηκε σε συλλογική εκδοτική περιπέτεια εμπλουτίζοντας το αρχικό κείμενο με ένα σώμα κειμένων —παρουσίαση σε εισαγωγικό σεμινάριο, πρόλογος, επίμετρο, μηνύματα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου και ηχητικό αρχείο ραδιοφωνικής εκπομπής— που αποτελεί το ιστορικό των *Μικροκαταρρέσεων*, το ιστορικό ενός μεταφραστικού εγχειρήματος που αποδεικνύει ότι η ομαδική μετάφραση έχει ονοματεπώνυμο.

Στη συνέχεια, η **Δέσποινα Γιαλατζή** μελετά τη σημειωτική διάσταση της μετάφρασης υπό το πρίσμα της αλληλεπίδρασης μεταξύ λογοτεχνίας και ζωγραφικής και πιο συγκεκριμένα, τη μεταστοιχείωση ενός λογοτεχνικού έργου σε ζωγραφικό πίνακα. Η μελέτη βασίζεται στο έργο παραμύθι της *Ψυχής* και επιχειρεί μια σημειωτική και διασημειωτική προσέγγιση της μετάφρασης, από το σημειωτικό σύστημα της λογοτεχνίας ως κείμεο πηγή προς το σημειωτικό σύστημα της ζωγραφικής ως κείμενο στόχο.

Ακολουθεί η εργασία του **Χρήστου Γιαννούτσου** στην οποία παρουσιάζεται ένα ερωτηματολόγιο που αφορά τη Διδακτική της Νομικής Μετάφρασης στα πλαίσια του προγράμματος προπτυχιακών σπουδών στο ΤΞΓΜΔ και εστιάζει στη γνώμη των προπτυχιακών φοιτητών και των αποφοίτων επαγγελματιών του Τμήματος. Παρουσιάζεται η δομή του ερωτηματολογίου και επιχειρείται μια ποσοτική και ποιοτική ανάλυση των δεδομένων που συλλέχθηκαν.

Ο **Δήμητριος Γιουτίκας** ασχολείται με τη μετάφραση, τη διερμηνεία και την κατάρτιση συμβουλευτικών πράξεων. Στην εργασία προσεγγίζονται ερμηνευτικά και, μέσα από την επισκόπηση της σχετικής νομολογίας, οι διατάξεις του Κώδικα Συμβολαιογράφων για την ειδική και μη αποκλειστική αρμοδιότητα του συμβολαιογράφου να μεταφράζει και τη συνδρομή διερμηνέα κατά την κατάρτιση συμβολαιογραφικών πράξεων. Μέσα από την ανάλυση επιχειρείται να αξιολογηθεί ο ρόλος των εν λόγω ρυθμίσεων στη συμβολαιογραφική πρακτική, αλλά και να τεθεί ο προβληματισμός σχετικά με το γεγονός ότι οι ρυθμίσεις αυτές συνιστούν μέρος ενός ατελούς και μη συνεκτικού νομοθετικού πλαισίου για την παροχή υπηρεσιών μετάφρασης και διερμηνείας στην ελληνική έννομη τάξη.

Ο **Αναστάσιος Ιωαννίδης** μελετά τη διερμηνεία στις διαδικασίες χορήγησης ασύλου στην Ελλάδα. Πιο συγκεκριμένα παρουσιάζονται ορισμένα από τα κύρια αποτελέσματα μιας έρευνας που διεξήχθη για πρώτη φορά στην Ελλάδα μεταξύ των υπαλλήλων της εθνικής υπηρεσίας ασύλου, εξετάζοντας, ειδικότερα, θέματα όπως οι αντιλήψεις τους για τον επαγγελματισμό, τους ρόλους και τις αρμοδιότητες, τα προσόντα και την αξιοπιστία των διερμηνέων. Οι απαντήσεις τους παρέχουν μια εικόνα της τρέχουσας κατάστασης στην Ελλάδα και επιτρέπουν την εξαγωγή χρήσιμων συμπερασμάτων σχετικά με τους πολλαπλούς τομείς των ικανοτήτων που είναι απαραίτητες για τους διερμηνείς στις ακροάσεις ασύλου και οι οποίοι πρέπει να βελτιωθούν.

Η **Δέσποινα Λάμπρου** και ο **Σίμος Γραμμενίδης** παρουσιάζουν μια πρώτη προσπάθεια χαρτογράφησης του μεταφραστικού χώρου στον ελληνόφωνο χώρο (Ελλάδα και Κύπρος). Συγκεκριμένα παρουσιάζονται τα πρώτα πορίσματα της έρευνας που πραγματοποιήθηκε μεταξύ 2017 και 2019, αναφορικά με τα δημογραφικά στοιχεία, τις σπουδές, το καθεστώς εργασίας και το ασφαλιστικό καθεστώς των επαγγελματιών μεταφραστών, ενώ γίνεται αναφορά και σε θέματα όπως η χρήση τεχνολογικών εργαλείων, η συλλογική εκπροσώπηση κ.ά. Στη συνέχεια αναφέρονται ορισμένα πορίσματα που προκύπτουν από τις απαντήσεις ιδιοκτητών μεταφραστικών

εταιρειών, όπως το ζήτημα της ασφάλισης αστικής ευθύνης, η κατοχή πιστοποίησης ποιότητας κ.ά. Τέλος, γίνεται μια αναφορά στα επόμενα βήματα, προκειμένου τα παραπάνω πορίσματα να αξιοποιηθούν με στόχο τη βελτίωση των συνθηκών στα μεταφραστικά επαγγέλματα.

Ο **Κωνσταντίνος Παλαιολόγος** εκθέτει τις δυσκολίες που παρουσίασε η μετάφραση στα ελληνικά του μυθιστορήματος του Μιγκέλ Ντελίμπες *Cinco horas con Mario*, εξαιτίας τόσο της χρονικής απόστασης που μας χωρίζει από το πλαίσιο αναφοράς του όσο και του προφορικού χαρακτήρα του. Παρουσιάζονται οι αποφάσεις που ελήφθησαν ως προς τη μεταφραστική προσέγγιση των ποικίλων πολιτισμικών ενδεικτών του μυθιστορήματος και την προσπάθεια για την αποφυγή της αλόγιστης χρήσης υποσημειώσεων, η υπερβολική χρήση των οποίων μαρτυρά μια τάση των μεταφραστών/στριών να συμπεριφερθούν στον αναγνώστη σαν να επρόκειτο για άτομο μειωμένων αναγνωστικών ανακλαστικών. Ακολούθως γίνεται αναφορά στις δυσκολίες που προκύπτουν για τον μεταφραστή από την έντονη προφορικότητα του κειμένου.

Το άρθρο της **Μαβίνας Πανταζάρα** παρουσιάζει τις δραστηριότητες της Τεχνικής Επιτροπής TE21 "Ορολογία - Γλωσσικοί Πόροι" του Ελληνικού Οργανισμού Τυποποίησης (ΕΛΟΤ). Η TE21 είναι κατοπτρική (MC) της ISO/TC 37 και αποστολή της είναι η τυποποίηση αρχών, μεθόδων και εφαρμογών που σχετίζονται με την ορολογία, τη μετάφραση, τη διερμηνεία και άλλες γλωσσικές δραστηριότητες, με ιδιαίτερη έμφαση στην υποστήριξη της ελληνικής γλώσσας και ορολογίας. Το άρθρο εστιάζει στον ενεργό ρόλο της TE21 στη θέσπιση και υιοθέτηση αρχών, κανόνων και μεθόδων για την υποστήριξη της ελληνικής γλώσσας και ορολογίας, αλλά κυρίως στην εκπόνηση διεθνών και ελληνικών προτύπων που αφορούν τα γλωσσικά και μεταφραστικά επαγγέλματα. Στο πλαίσιο αυτό, γίνεται συνοπτική αναφορά στο περιεχόμενο συγκεκριμένων προτύπων που προδιαγράφουν ποικίλες πτυχές της μεταφραστικής διαδικασίας, τους ρόλους, τις δεξιότητες και την επαγγελματική επάρκεια μεταφραστών και διερμηνέων και τονίζεται η αναγκαιότητα σύμπραξης των φορέων τυποποίησης με την επιστημονική κοινότητα. Τέλος, εξετάζεται η σχέση μεταξύ της μετάφρασης και της τυποποίησης με στόχο να επισημανθεί ότι η μετάφραση δεν είναι απλώς ένα αντικείμενο για την τυποποίηση, αλλά επίσης μια βασική διαδικασία που επηρεάζει άμεσα το τελικό προϊόν της τυποποίησης.

Η **Φωτεινή Πατεινάρη** επιχειρεί τη σκιαγράφηση και την ανάλυση από κοινωνιολογική οπτική των μεταφράσεων γερμανικής αστυνομικής λογοτεχνίας κατά τον 21ο αιώνα. Χρησιμοποιώντας τη θεωρία και τα αναλυτικά εργαλεία της κοινωνιολογίας της μετάφρασης, η μελέτη επιχειρεί να αναλύσει τις ροές των μεταφρασμένων αστυνομικών μυθιστορημάτων και τη θέση των γερμανικών αστυνομικών μυθιστορημάτων ανάμεσά τους. Επιπλέον, η εργασία εστιάζει σε δύο από τους κύριους παράγοντες των μεταφρασμένων βιβλίων, δηλαδή τους εκδοτικούς οίκους και τους μεταφραστές. Η μελέτη αποκαλύπτει διαφορετικές στρατηγικές στην επιλογή των προς μετάφραση γερμανικών αστυνομικών μυθιστορημάτων και μια μετατόπιση μεταξύ της πρώτης και της τελευταίας πενταετίας της δεκαετίας.

Η **Μαρία Σαχούλη** μελετά το φαινόμενο της συνωνυμίας στην ορολογία, όπως εντοπίζεται στον επιστημονικό τομέα της κοιλιοκάκης, ιδίως στον υποτομέα της βιολογίας, για το γλωσσικό ζεύγος Αγγλικά-Ελληνικά. Εξετάζονται οι παράγοντες που καθορίζουν τη συνωνυμία των επιστημονικών όρων, κυρίως λόγω της διαφοροποίησης του τύπου του κειμένου στο οποίο περιλαμβάνεται ο κάθε όρος. Αξιοποιώντας δίγλωσσα σώματα κειμένων σχετικά με την κοιλιοκάκη σε όλη τη διάρκεια της ορολογικής έρευνας, ένας άλλος σκοπός της παρούσας μελέτης είναι να αναδείξει τις

προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι μεταφραστές στην επιδίωξη της ορολογικής ακρίβειας.

Η **Φανή Σοφρωνίδου** επιχειρεί τη σκιαγράφηση του προφίλ Ελλήνων μεταφραστών γαλλικής λογοτεχνίας. Κριτήριο επιλογής των μεταφραστών στους οποίους εστιάζει το άρθρο αποτελεί η βράβευσή τους με το βραβείο λογοτεχνικής μετάφρασης, η καθιέρωση του οποίου συνέβαλε στην κοινωνική αναγνώριση και ορατότητά τους. Θεωρητικά, η εργασία στηρίζεται στην έννοια της έξης (*habitus*), όπως τη διατύπωσε ο Bourdieu και την αξιοποίησαν στη μεταφρασεολογία ο André Lefevere και ο Daniel Simeoni. Εξετάζονται οι βιογραφίες, οι προσωπικές μαρτυρίες από συνεντεύξεις, τα δημοσιευμένα κείμενα, τα ιστολόγια, δίνοντας φωνή στους ίδιους τους μεταφραστές. Διερευνάται, επίσης, η σχέση τους με τη μετάφραση –ερασιτεχνική, κύρια ή αποκλειστική– η συστηματική ή όχι ενασχόληση τους με έναν συγγραφέα, η μετάφραση από τη γαλλική ή και από άλλες γλώσσες, η πρόσληψη και αναγνώριση του έργου τους μέσα από κριτικές, η συνεργασία τους με τους υπόλοιπους παράγοντες στον χώρο του μεταφραστικού γίγνεσθαι κ.ά.

Τέλος, η **Ελένη Τζιάφα** μελετά το θέμα της έμφυλης διάστασης στη γλώσσα, το οποίο απασχολεί τόσο τη δημόσια όσο και την ακαδημαϊκή σφαίρα, λόγω ηθικών και υλικών επιπτώσεων. Ειδικότερα εστιάζει στο ανησυχητικό φαινόμενο που είναι γνωστό ως "μηχανική προκατάληψη", κατά το οποίο ανιχνεύονται σεξιστικές ή ρατσιστικές προκαταλήψεις σε συστήματα μηχανικής μετάφρασης που βασίζονται σε στατιστικές μεθόδους. Εντοπίζονται και μελετώνται οι εν λόγω προκαταλήψεις, με σκοπό τη μελλοντική εκπαίδευση συστημάτων μηχανικής μετάφρασης ουδέτερων ως προς το φύλο. Η μεθοδολογική προσέγγιση που υιοθετείται βασίζεται στη δοκιμή συστημάτων αυτόματης μετάφρασης για τη μελέτη των αποτελεσμάτων που προκύπτουν κατά τη μετάφραση από και προς γλώσσες όπως η αγγλική, η οποία μπορεί να είναι πιο ουδέτερη ως προς το φύλο, αλλά και η γαλλική και η ελληνική, οι οποίες είναι και οι δύο γραμματικά έμφυλες γλώσσες. Στόχος της έρευνας είναι η ενίσχυση των εργαλείων μηχανικής μετάφρασης που βασίζονται σε στατιστικές μεθόδους με εργαλεία ανίχνευσης σεξιστικών προκαταλήψεων και η επανεξέταση της γενικότερης πολιτικής γλωσσικής ρύθμισης και της καθιέρωσης θηλυκών ονομάτων για τα επαγγέλματα, αξιώματα, κτλ.

Θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε όλους τους συναδέλφους που συμμετείχαν στην Οργανωτική Επιτροπή καθώς και τον κ. Κώστα Πάγκαλο, τεχνικό του Τμήματος Γαλλικής Γλώσσας και Φιλολογίας, για την υποστήριξή του. Θα ήταν επίσης παράλειψη να μην αναφερθούμε στην πολύτιμη βοήθεια των μελών της Επιτροπής Κριτών που με συνέπεια και σοβαρότητα συνέβαλαν στο επιστημονικό περιεχόμενο του παρόντος τόμου.

Λουκία Κωστοπούλου

Σίμος Π. Γραμμενίδης